

Fogyatékoságai ellenére, már tárgya miatt is, fel kell figyelünk Földi László hangjátékára, amelyet kár volt kidolgozatlanul hagyni. Tökéletesebb formájában értékes alkotása lehetne (gyermek)irodal-munknak.

FEHÉR Katalin

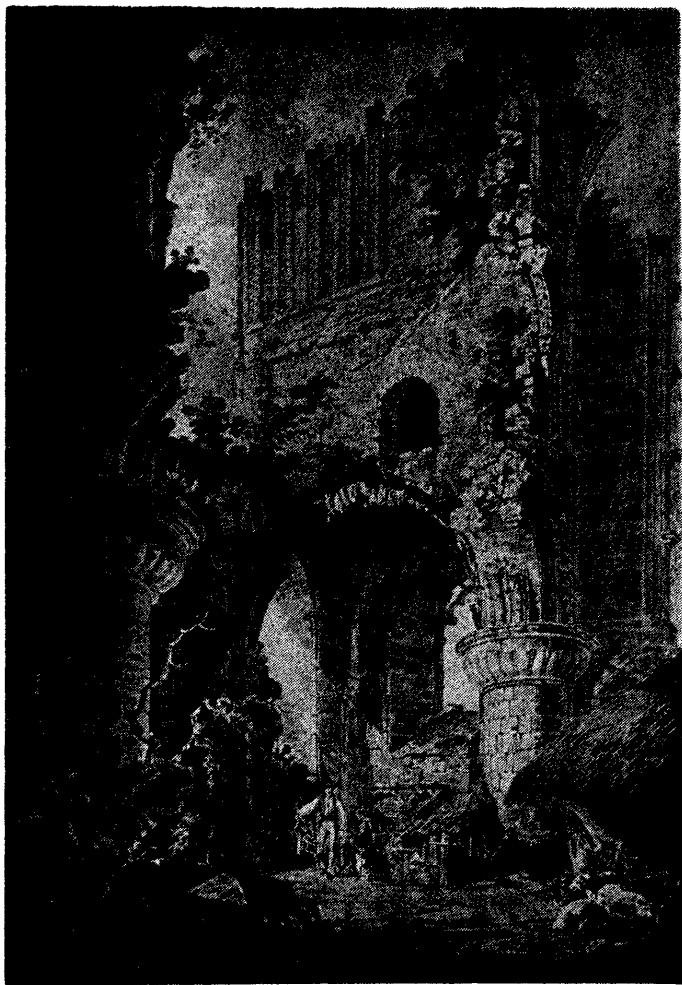
K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

ANGOL AKVARELLEK ÚJVIDÉKEN

Sok szempontból tanulságos a norwichi Castle Museum gyűjteményéből rendezett, *Az angol akvarell a XVIII. és a XIX. században* című újvidéki kiállítás. Tanulságos, mert az akvarell reneszánszát éli, s ezért fontos lehet az elődök munkáit elemezni, felfigyelni a filozófiai háttérre éppúgy, mint a mesterségbeli fogásokra.

Thomas Rowlandson *Norwichi piac* (1788) című festménye a cselekmény középpontjába röpit bennünket... Érzelgős színek, rózsaszín tónusok a festményen, a háttérben pedig a székesegyház masszív tornya, nyeregterős épületei a normand korra is emlékeztetnek... Lovashintók, az előtérben, a piacon a vevők és árusok jellegzetes csoportjai. Anekdotikus a kép, s a kompozíció tekintetében lekerekített. Egyszóval, az akkori világlátás megszólaltatása. Színpadias hatású, mint általában a XVIII. század tájfestészete.

Norwichban volt az angol akvarellfestészet egyik iskolája, amely az angol hagyományokból eredő technikát fejlesztette tovább. Az újvidéki kiállításon 76 festményen követhetjük a két század festészetének alakulását. E „leggyorsabb technika” kezdetben nagy türelmet és szeretetet igénylő volt. Széles körben művelték, hivatásos és lelkes tájképfestők egyaránt, pedig akkor még a tájfestést másodrendűnek tartották, nem tekintették igazi művészeknek azokat, akik vidéki kastélyok, parkok vagy látképek festésével keresték kenyerüket. A változás a XVIII. század végén a kezdődő romantika légkörében történik... Akkor ugyanis több nagy művész, köztük Constable és Turner szinte életcéljának tűzte ki, hogy tájfestéssel foglalkozzon. De már előbb Gainsborough is arra panaszkodott, hogy a portrérendelések miatt nem festhet tájképeket. A táj iránti érdeklődés a fölvilágosodás eszméivel járt együtt. Az utazás, a vidékjárás elterjedt lett, a festők a helyrajz, a természetes és a mesterséges terep tárgyainak pontos „felmérésével” és ábrázolásával töltötték ki szabad idejüket. Ez volt a természetelvű topografikus tájfestés: a természet megismerésének „segédeszköze”. Itt jelentkezik „a festőiség” fogalma, ami a topografikus tájtól, a természettani megismerés módszertől a szabad művészi ábrázolásig vezetett.

J. M. W. Turner: A malmesbury-i apátság, 1791–1792.

A topografikus táj klasszikus és pittoreszk fölfogásában a harmónia a szép fogalmaként szerepel: a finom párás lég, a ködfátyol kap főszerepet.

Paul Saandby (1730–1809) *A windsori park régi fűrésztelepe* című képének témája az ipari termelés kezdetekre utal. Az előtérben kétoldalt magas fák és a középtérben nagy ég. A háttérben a ködfátyolba borult

Thomas Girtin: A caerwoni kastély, XVIII. sz.

kastély. A fátyol koloritja érdekes: a föld barnáitól az ég kékjei felé közelít. Az érzelmi hangulat békés nyugalmat áraszt. A „nép és a főurak között” a szenvedélyes érzelmek föloldódnak, ez a boldog Britannia nemesi kereskedelmi osztályának az érzelme... A víz partján, az előtérben parányi emberek, mállás öszvérekkel vonulnak ki jelképesen a XVIII. századból. Ma bennünk más asszociációkat ébreszt a tájkép. Santoyana szerint az asszociációk „holdudvarát” teremti meg, hogy nagyobb távolságból egységben lássuk a múltat. Ő az, aki a topografikus festésmóddal „engedményeket tesz”. Nála a körvonalak lazulnak, szinte fölszakadoznak. A belső szemlélet még szigorúságra hajló — a külső világ azonban szabadulást kívánó. Ez a puritanizmus és a szabadelvűség küzdelme, amely érdekes, gazdag formákat szült vagy hozott létre. A szabadelvűség, a párás lég szétszórt fénye által nyilvánul meg. És mint lehetőség, a képzeletet serkenti.

Edward Dayes *Norwichi katedrális* című képe a topografikus táj szabad értelmezése és a „festői” táj átmenetében készült kitűnő mű. A háttérben a katedrális és a város halvány, párás fényben látható. Az előtér árnyékában, a folyócska partján pedig a férfi és nő társalog. Oldalfény, a lemenő nap világítja meg a kicsiny alakokat, akik a városból kiséltak, hogy a természetet élvezzék.

S a természethez jutunk közelebb, mely egyaránt lehet szép és rút is. Az ellentéteket a festőiség hangolja össze. A rendezetlen tájat éppen a festőiség teszi érdekessé.

Joseph Farington *A püspök hídjá Norwichban* című képén régi vár-

Francis Nicholson: Scarboro, 1793

kastélyt látunk. A szürke tónusok a „szigorú valóságot”, a puritán életet jelképezik, de az egyszínűség és a viharos ég fenyegetését érezzük, s ezen keresztül a bűnökkel terhes életet is sugallhatja.

Az angol akvarell tájfestészetnek legnagyobb művésze kétségkívül Thomas Girtin (1775—1802). *A tinterni apátság* című festményén a természet és az ember művének összefonódása figyelhető meg. Az Istenhez könyörgő embert, a gótikus oszlopokat és falakat is benövi a növényzet. A gótikus székesegyháznak csak falai vannak, a mennyezete már maga az égbolt. Körül a fal és a növény, fönt pedig a végtelenség. Ez az igazi templom! Jelentése allegorikus: egyházi szervezet nélküli közvetlen kapcsolat az istennel. A száraz ráció és a praktikusság. Az oszlopokra fölkúszó növényzet a csúcsv fölé emelkedik, kifejezve a XVIII. század érzelmességét és hitét. A festő szürkésbarna tónusokkal töltötte ki a rajzot, mely a rend és egység XVIII. századi eszményeinek felelt meg.

Francis Wheatley (1747—1801) a megszépített idillikus paraszti élet festője. Leginkább a középosztálynak tetszettek képei, itt voltak sikerei. *A Készülődés a piacra* című Újvidéken is látott festményén a kemény rajz dominál. De a részleteket nagy műgonddal kezeli. George Fennel Robson (1788—1833) *Durhani katedrális* című képe is figyelmet érde-

mel. Aransyárgás tónusú, a háttérben a katedrális halvány színei békés hangulatot árasztanak. Itt minden szép, még a mozgás is szinte szabályos. Az előtérben a fák zöldesbarnák, s a kép vonalai a völgy előtérben súlypontjuk felé húznak, úgy, hogy „árkot” képeznek. A kanyargó úton érkező három női alak alig észrevehető staffázs a buja növényzetű tájban. Ez a kép ábrázoló, de egyben kifejező is — a harmónia megelégsének a kérdését veti föl.

A fölvilágosodás korában az angol tájfestészet az „áttetsző” és „klasszikus” természet változásának a tengelye körül mozog, kezdetben csak lassan, majd mind gyorsabban.

Thomas Gainsborough (1727—1788) is egyike a legjobb angol tájfestőknek. Akvarellt ritkán festett, inkább a krétavázlatokat egészítette ki vízfestéssel. A természetet tartotta egyetlen mesterének. Az *Erdei táj kunyhóval és juhokkal* c. műve szürke tónusfestés. Akcentusait a fehér szín adja. Nem ismételt semmit a képen, minden elem eltérő, és a nagy, viharos mozgás élményét kelti a szemlélőben. A szépség érzéke nem velünk született — vallja; az a nevelés, a tapasztalás útján alakul ki. A festmény képzettársítás segítségével találkozik a későbbi korokkal — ezt ismerjük fel, amikor felfedezzük a műalkotás kiváltotta szépet önmagunkban, amikor létrejön a lelkesítő élmény. Gainsborough ugyanis nem intellektuális festő — igazi ösztönös alkotóművész.

A Castle Museum gyűjteményének nemcsak az általános angol akvarell bemutatása a célja, hanem a norwichi festőiskoláé is, melynek nemzetközi hírneve van. A XIX. század elején alapították a festőknek ezt az egyesületét, melyet rövidesen, mint „iskolát” emlegettek. Ők elvetették a klasszikus hagyományokat és a nyugodtabb tájmotívumokat választották. Ez az első vidéki csoport, mely egyesületet alapított, és rendszeresen állított ki 1833-ig. John Sell Cotmannt, Joseph Cotmann apját tekintették a legjelentősebb norwichi festőknek. Miután a festészetből nem élhettek meg, rajztanítással is foglalkoztak. Festették a város norman ízlésű épületeit és a Norfolk county szép tájait, de utazásaik alkalmával egész Britanniát. Az idős Cotmann már dekoratívan festett, s úgy mondják ma, hogy „majdnem absztrakt érzékkel komponálta” az épületeket. Fia, John Joseph Cotmann romantikus stílusban, erős színeket használva, hogy szenvedélyét is kifejezhesse. Turnerhez hasonlóan expresszív és expresszionista művész, aki megelőzte a korát.

ACS József